

Informatie

Park Jongemastate bij Raerd is een bijzonder park, vanwege de oude bomen en de rijke stinzenflora, maar nog veel meer vanwege de in het oog springende poort. Het is een van de oudste bezittingen van It Fryske Gea. Raerd is ook het begin- of eindpunt van de roemruchte Slachtemarathon die eens in de vier jaar wordt gehouden. Inmiddels volgt ook de westelijke variant van het Jabikspaad de contouren van deze middeleeuwse zeedijk die de Friezen beschermd tegen de stormvloed van de Middelsee. Voor de Laurentiuskerk staat een maquette als eerbetoon aan dit wandel- en hardloopevenement.

Wandelen en fietsen

Het greidelandschap met zijn terpen, boerenbehuizingen en lonkende torenspitsen leent zich bij uitstek om wandelend of fietsend te verkennen. Het ommetje vanaf het Park Jongemastate naar het dorp beslaat heen en terug zo'n 2 kilometer. Met een dubbele ronde over het landgoed biedt het een uur verpozing. Buslijn 94 vanaf het station in Sneek stopt op de Raerder Hoek vlakbij de toegangspoort naar het park. Komt u met de auto dan kunt u het best parkeren op de parkeerplaats bij het sportveld, direct aan het begin van het dorp. Heen en terug over de Learewei naar Jirnsum is zo'n 9 kilometer ofwel twee uur. Onderweg passeert u enkele picknickplaatsen in het groen en de Twee Gemeenten of de Fermanje vormen een ideale pleisterplaats voordat u de terugweg aanvaardt. De route over Friens is 3 kilometer langer.

It Fryske Gea
Postbus 3
9244 ZN Beetsterzwaag
Tel. (0512) 38 14 48
Fax (0512) 38 29 73
E-mail info@itfryskegea.nl
Website www.itfryskegea.nl

Schateiland

in
een zee

van
groen
grasland

Wandelen
in en om
Park
Jongemastate

Gele Bostulp

Voormalig Jongemastate

In de volksmond heet het zwierige park bij de entree van het dorp Raerder Bosk. Dat lijkt misschien wat veel eer. Toch is Jongemastate een uitzonderlijke verschijning aan de rand van de Friese greiden. Het in Engelse stijl aangelegde park ligt als een flonkerende parel in het open landschap. Tijdens een nadere verkenning ontpopt zich dit pronkstuk als een schateiland in een zee van gras. Het geheim van het park schuilt in de bodem. In het voorjaar verandert de ondergrond in een kleurige stinzenbloemenpracht. Wij wandelden in het vroege voorjaar, maar het park heeft in elk jaargetijde zijn bekoring.

De geschiedenis van Jongemastate gaat terug tot de late middeleeuwen. De oudste geschriften beschrijven in 1461 het 'Jongema Huys' en duiden als eerste bewoner Kempo Jonghama, een boer met eigen grond die zich in de Friese vrijstaat wist op te werken tot een lokale machthebber en man van aanzien. In 1515 werd de stins door de 'Zwarte Hoop', plunderende huurlingen van de hertog van Saksen, in brand gestoken. Tussen 1515 en 1530 verrees een landhuis dat eeuwenlang werd bewoond door het geslacht Van Eysinga. Hobbe Baerdts van Slooten was de laatste bewoner. De zoon van Adrianus Henricus van Slooten volgde zijn vader op als burgemeester van Rauwerderhem. In 1912 nam hij ontslag, verkocht het landhuis als sloopgoed en verhuisde naar Zwolle. Op 2 januari 1932 kreeg It Fryske Gea dat amper twee jaar eerder was opgericht het landgoed in erfpacht van de Hervormde Gemeente van Raerd. Geen wonder dat It Fryske Gea zich niet alleen als hoeder van de kostbare natuur in Fryslân opwerpt, maar ook als kamerheer van de rijke cultuurhistorie. Die eerste bezittingen hadden een rijke geschiedenis, een erfenis waar de vrijwilligers en medewerkers van It Fryske Gea behoedzaam over waken.

Het park bestaat uit een binnenterrein dat omringd is door een gracht waarop tot 1912 pal achter het bewaard gebleven poortgebouw de voornamelijk behuizing stond. Na de sloop van het landhuis bleven alleen het stenen toegangsgewelf en het adellijke park als herinnering aan de langjarige bewoning door gezagsdragers en machthebbers. De verkenningstocht van het met schop en spade opgeworpen schateiland aan de boorden van de vroegere Middelsee start bij de deur van het veelvuldige gerestaureerde poortgebouw. Het park is in de loop van jaren een beetje de tuin geworden van vrijwilligster Alice Jongbloed. Ze kent bijna elk plekje en weet waar de

Tekst: Fokko Bosker

Foto's: Dico de Klein, Ruud

Knol, Elske van der Kooi en

Teun Veldman

Holwortel

Keizerskroon

winterakoniet, de bostulp en het absolute topstuk in de collectie, de keizerskroon, de kop opsteken als de winterkou is verdreven, de dagen lengen en de eerste zangvogels hun trillers laten klinken. Vier vrijwilligers vormen de harde kern van schoffelaars en onkruidwieders.

Midden jaren tachtig van de vorige eeuw vielen nogal wat iepen aan de iepziekte ten prooi en recent zijn een paar grote beuken gesneuveld, zodat het park een stuk opener is geworden. De vrijwilligers hebben samen met It Fryske Gea dat al bijna een eeuw de scepter zwaait over onderhoud en inrichting van het majestueuze landschapspark, jonge bomen geplant. Mispels, okkernoten, walnoten, paardenkastanje, kastanje en twee ginkgo's.

Vroege voorjaarsbode

We wandelen eerst over de buitenste binnenring. Het eerste dat opvalt, is de lieflijke zee aan sneeuwkllokjes die massaal hun hangende kopjes als vroege voorjaarsbode boven het maaiveld uitsteken. Gids Alice wijst plotseling op een geel knopje van de goudgele winterakoniet. "Is het niet prachtig. Nu komt er opeens van alles op. Vorig jaar waren er veel muizen en mollen die hebben de grond omgewoeld zodat de bodem heerlijk rul is. Daar houden stinzenplanten van. Als de zon schijnt ploppen ze omhoog. Je kunt de natuur het best haar gang laten gaan. Als het biotoop goed is, komen er allerlei verrassingen tot stand. Bolletjes van stinzenplanten wachten soms vele tientallen jaren in de bodem tot de omstandigheden weer gunstig zijn. Vorig jaar vonden we opeens het knikkende vogelmelk terug. Vaak voel ik me een echte schatgraver."

Tussen februari en juni is het park bij Jongemastate op zijn mooist. Dan staan de mediterrane knolgewassen zoals winterakoniet, sneeuwkllokje, het zeldzame lenteklokje, de roze vingerhelmbloem, de forse paarsrode holwortel, de fragiele bostulp, het vrolijke brede longkruid en de Italiaanse aronskelk opeenvolgend in bloei. Bijna dagelijks maakt Alice even een slag door het park. Er is altijd wat wel te doen. In de eik op het midden van het terrein schuilen vaak

Merel

Knikkende vogelmelk

Pimpelmees

ransuilen. Ze vindt dan ook geregeld een braakbal onder de boom. Tussen het lover nestelen naast de grote roekenkolonie en enkele blauwe reigers ook boomklevers, kool- en pimpelmezen, lijsters en merels. We verlaten de poort linksom en wandelen over de buitenste wal met aarden bult die een prachtig uitzicht over de ingepolderde arm van de Middelsee biedt. Terwijl we teruglopen naar de weg horen we een specht op de boom kloppen. Dood hout. De wet van de natuur. De een z'n dood, is de ander z'n brood. Na de dubbele ronde door en om het park slaan we rechtsaf het schelpenpad in dat langs de Van Panhuys opvaart naar de dorpskern voert.

Fraai bewerkte preekstoel

Aan het eind buigt het schelpenpad naar links en komt het uit op de Slotsdyk die direct aan het begin van de oplopende dorpskom overgaat in het gesloten front van Buorren en Kleaster. De Laurentiuskerk staat hoog op de terp. Het is een eenvoudige zaalkerk uit 1814 met een rijk interieur afkomstig van het eerder op die plaats verrezen godshuis met zadeldaktoren. Geïnteresseerden kunnen op afspraak een kijkje nemen. Het meubilair uit de achttiende eeuw waaronder een rococo doophek en de fraai bewerkte preekstoel en van houtsnijwerk voorziene herenbank voor de Van Eysinga's, is de moeite waard. In het portaal ligt de zerk van Aeda Aedes Jonghama, heerschap te Raerd. Een herenboer dus. In zijn testament omschrijft hij zijn tweede vrouw lieflijk en poëtisch als 'myn golde wyfke'.

Weidse weidelandschap

Vanuit de kerk lopen we linksom over het klinkerpaadje Kleaster om de kerk. Het pad komt uit op de weg die Raerd doorsnijdt. We slaan linksaf en lopen vervolgens met de bocht mee naar rechts. Vanuit de intieme bebouwing opent het weidse weidelandschap zich even plotsklaps als het podium van een theater op het moment dat de toneelgordijnen opzij schuiven. Dit groene hart van Fryslân is niet plat zoals het cliché doorgaans luidt, in de weilanden zijn de kwelderwallen, krekens en slenken van het vroegmiddeleeuwse getijdenlandschap nog steeds zichtbaar. Vaak staan de oude boerderijen ook op dergelijke natuurlijke hoogten als afgemeerde slagschepen in een zee van groen grasland.

Slag aan de Boorne

Op de splitsing van de Hegedyk lopen we rechtsaf over de door de vruchtbare zeeklei meanderende Learewei naar Jirnsum. Het dijke buigt voor het gehucht Flansum af naar de Mûzel, de rivier die de oude monding van de Boorn in de Middelsee markeert. Een wandelgroep is bezig vanaf Raerd een deel van de rivierloop van een pad te voorzien zoals ook in vroegere tijden gebruikelijk was. Tot die tijd is dit de beste weg voor een ommetje naar Jirnsum. Langs de Learewei staan hoog opgeschoten wilgen waarin de vogels en vooral de eksters zich opperbest vermaken. Dit open landschap tussen Raerd en Jirnsum was ooit het decor van de Slag aan de Boorne, waarbij het leger van de Friese koning Poppo het onderspit delfde tegen de twee keer zo grote troepenmacht van hofmeier Karel Martel. Na deze veldslag in de achtste eeuw was het gedaan met het Friese rijk van de verenigde Zeelanden. Toch toont het met dorpen en boerderijen bespikkelde land een veerkracht die de Friezen eigen is. Op het einde nemen we het fietspad rechtsaf naar Jirnsum tot aan café de Twee Gemeenten. Wandelaars kunnen recht door naar het centrum van Jirnsum met de doopsgezinde Fermanje die elke donderdag tot zaterdag van 12.00 uur tot 18.00 uur open is. Terug kan over dezelfde weg naar Raerd of linksaf bij de Twee Gemeenten, vervolgens voor de brug linksaf op 'e Syl over het fietspad naar Friens langs de andere oever van de Middelsee. Deze weg komt uit op de weg naar Reduzum, op de T-splitsing linksaf en vervolgens rechtsaf over de Hegedyk terug naar Raerd. Deze verkenningstocht vanaf Park Jongemastate door het tintelfrisse Friese 'heitelân' is een aanrader.

Poortgebouw